

Vammaispalvelujen sosiaalityön asiantuntijuus on turvattava

MARJO ROMAkkANIEMI & MARJATTA MARTIN & KALLE KÖNKKÖLÄ & TIINA LAPPALAINEN

Kansanedustaja Outi Alanko-Kahiluodon eduskunnan puhemiehelle 8.1.2018 osoittama kirjallinen kysymys vammaispalveluiden sosiaalityöntekijöiden työmäärän kohtuullistamisesta ja tarvittavista asiakasmäärien suosituksista on tärkeä. Työntekijäkohtaisen asiakasmäärän ohella on huomioitava vammaispalvelujen sosiaalityössä tarvittava laaja erityisosaaminen ja asiantuntijuus, jonka käyttö, ylläpitäminen ja kehittäminen ovat uhattuina liian suuren työmäärän vuoksi. Tulevassa palvelurakennemuutuksessa vammaispalveluiden järjestämisvastuuta kaavailaan laajemmille harteille. Miten tämä takaa asiakasmäärän pysymisen kohtuullisena työntekijää kohden ja toisaalta asiakaille laadukkaat ja heidän tarpeisiinsa vastaavat palvelut?

Vammaispalvelujen tehtävänä on tukea vammaisia henkilöitä elinympäristöissään – kotona, koulussa, opiskelussa, työssä ja mielekkään tekemisen löytämisessä. Ymmärrys vammaisista henkilöistä oman elämänsä parhaina asiantuntijoina edellyttää vammaispalveluilta tiivistä yhteistyötä vammaisten henkilöiden, heidän omaistensa, lähiympäristönsä sekä heitä edustavien yhteisöjen kanssa. Onnistunut yhteistyö vaatii aikaa kuunnella,

perehtyä, soveltaa ja olla läsnä.

Vammaisuuden kirjo on laaja, mikä edellyttää sosiaalityöntekijältä laajaa tietopohjaa. Oleellista sosiaalityön näkökulmasta ei ole diagnoosi, vaan vammaisuuden merkitys arkeen ja selviytymiseen. Lisäksi on huomioitava asiakkaiden oikeudet ja heidän oikeudenmukainen, tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtelunsa. Lakien soveltaminen yksittäistapauksissa edellyttää laajaa tietopohjaa normiperustasta, ja sosiaalityön asiantuntijuutta tarvitaan sen soveltamisessa eettisesti kestäväällä tavalla.

Toisaalta sosiaalityöntekijän harkintavallan käyttöä ohjaavat taustaorganisaation määrittämät toimintatavat ja taloudelliset reunaehdot. Harkintaan sisältyy väistämättä ristiriitaisia intressejä ja odotuksia, sillä ihmisten elämäntilanteet ovat vaihtelevia eivätkä normistot tarjoa yksilitteisiä ratkaisuja. Sosiaalityöntekijöiden resurssit ja mahdollisuudet vastata asiakkaiden toiveisiin ovat aina rajallisia. Kuntien taloudellisten tilanteiden tuottamat reunaehdot ja säästöpaineeet ja asiakkaiden tarpeet ovat usein hankalasti yhdistettävissä. Oikeuksien toteutuminen ihmisten elämässä edellyttää kuitenkin niiden noudattamista päätöksenteossa silloinkin, kun taloudelliset

raamit asettavat vammaisten oikeudet ahtaalle.

Vammaisten ihmisten ihmisoikeudet ovat tutkimusten mukaan toteutuneet heikosti, vaikka niitä on pyritty turvaamaan sekä kansainvälisen että kansallisen lainsäädännön avulla. Ihmisoikeudet on huomioitava päätöksenteossa. Se todetaan myös juuri ilmestyneessä STM:n julkaisussa, joka käsittelee vammaisten ihmisten oikeutta osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen.¹ Vammaisille ihmisille tehdyn kyselyn perusteella tärkeintä on turvata riittävä elintaso ja sosiaaliturva, itsenäinen eläminen sekä osallisuus yhteisöissä. Näiden mahdollistaminen on juuri sosiaalityön ydintä. Toimenpiteet vammaispalvelujen sosiaalityöntekijöiden työmäärän kohtuullistamiseksi ovat välttämättömiä. Yhtä välttämätöntä on turvata vammaispalveluiden sosiaalityön edellyttämä erityisasiantuntijuus ja mahdollisuus sen käyttämiseen laadukkaiden palveluprosessien mahdollistamiseksi.

¹ Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2018–2019. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisu 2/2018.